

²⁴ Франко І. о. Антін Петрушевич. Ювілейна сільветка // Літературно-науковий вістник. – Львів, 1901. – Т. XIII. – С. 172–193.

²⁵ Там само. – С. 175.

²⁶ Там само. – С. 171–172.

²⁷ Петрушевич А. Тщетная работа сепаратистовъ // Галичанинъ. – 1901. – №222.

²⁸ Максимчук І. О. Нарис історії роду Петрушевичів. – Чикаго, 1967. – С. 108; Франко І. Іван Вишенський // Франко І. Збір. творів у 50-ти томах. – К., 1985. – Т. 41. – С. 27–52.

²⁹ Свенцицький І. Опис рукописів Народного Дому з колекції А. Петрушевича // Українсько-руський архів. – Львів, 1906. – Ч. 1. – 105 с.; Львів, 1911. – Ч. 2–3. – 140 с.

³⁰ Свистунь Ф. Пергаменные документы Музея о. прал. А. С. Петрушевича // Вѣстникъ “Народного Дома”. – 1908. – №1–3; Його ж: Бумажныи документы Музея о. прал. А. С. Петрушевича // Вѣстникъ “Народного Дома”. – 1908. – №3–5, 7.

³¹ Марков О. О. Описаніе рукописей XIX в., собранія А. С. Петрушевича (въ библиотеке “Народного Дома” въ Львове) // Вѣстникъ “Народного Дома”. – 1912. – №1–3. – С. 6–11, 26–32, 34–40.

³² Петров А. Л. Рукописные материалы о. А. Петрушевича (представлено в заседании Общаго Собрания 6 февраля 1910г.) // Известия Императорской Академии Наук. – Спб., 1910. – С. 494–495.

³³ The British Museum Catalogue of printed books 1881–1900. – London, 1900. – Vol. 42. – 800 p.; Ejud. Supplement 1900–1905. – London, 1905. – Vol. 1. – P. 634.

³⁴ Энциклопедический словарь / Ф. А. Брокгаузъ, И. А. Ефрон. – Спб., 1898. – Т. XXIII. – С. 478.

³⁵ Ottuv slovník naučný, ilustrovana encyklopedie obecnych vedomostí. – Praga, 1902. – S. 714.

³⁶ Encyklopedja Powszechna S. Orgelbranda. Z ilustracjami i mapami. – Warszawa, 1901. – Т. XI. S. 421.

³⁷ Шах С. Памяти А. С. Петрушевича // Прикарпатская Русь (Львовъ). – 1913. – №1164–1167, 1169–1171, 1173, 1176–1177.

³⁸ Там само. – №1164.

³⁹ Свенцицький І. Антон Петрушевич. Некролог // Діло. – 1913. – №8445.

⁴⁰ Там само.

⁴¹ Свистунь Ф. Некрологъ А. С. Петрушевичъ // Вѣстникъ “Народного Дома”. – 1913. – №7–9. – С. 97–98.

⁴² [Свистунь Ф.] Некрологъ А. С. Петрушевича // Времѣнникъ Института Ставропигійского съ месяцевсловомъ на годъ 1913. – Львовъ, 1913. – С. 7.

The evaluation of the public, political and scientific activities of Antoni Petrushevych at the first stage of the scientist's heritage research (the second half of the XIX – the beginning of the XX century) has been analyzed in the article. The main directions and forms research have been determined. Their main contents and conceptual meaning have been explained.

Key words: A. S. Petrushevych, research, historiography, rusophils (moscophils), language habits.

УДК 94 (477) “19”
ББК 63.3 (4 Укр.) 52-8

Андрій МІЩУК

ГРОМАДСЬКА Й НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЮЛІАНА ЦЕЛЕВИЧА: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано здобутки української і зарубіжної історіографії у вивченні громадської та наукової діяльності Юліана Целевича. Визначено основні етапи та види досліджень, з'ясовано їхній зміст, концептуальне й фактографічне значення.

Ключові слова: Ю. А. Целевич, дослідження, історіографія, громадська, наукова діяльність.

Розгляд стану наукового опрацювання досліджуваної теми засвідчує, що ні в українській, ні в зарубіжній історіографії немає жодної праці, яка б спеціально структурно й глибоко розглядала окреслене нами коло проблем. Немає й ґрунтового історіографічного аналізу проблеми. Однак є чимало наукових праць, у яких більшою чи меншою мірою, прямо або побіжно висвітлюються окремі аспекти громадської та наукової діяльності Ю. Целевича¹. Виходячи з актуальності теми та враховуючи сучасний стан її розробки українською історіографією, ми поставили собі за мету комплексно й об'єктивно проаналізувати основні етапи та види досліджень, з'ясувати їхній зміст і концептуальне значення.

За прийнятим в історіографії проблемно-хронологічним принципом виділимо такі етапи та види досліджень громадської діяльності й наукової творчості Ю. Целевича: 1) праці дослідників за життя вченого; 2) публікації про Ю. Целевича з 1892 до 1939 рр. (некрологи, спогади, статті); 3) вивчення діяльності Ю. Целевича радянською історіографією; 4) зарубіжна українська історіографія; 5) сучасна українська історіографія. Відповідно до цього поділу характеризуємо стан наукової розробки проблеми на конкретному етапі наукових досліджень громадської діяльності та творчості Ю. Целевича.

Перші спроби оцінки наукових досліджень Ю. Целевича припадають на другу половину 1880-х рр. Основна увага зосереджувалася критиками на оцінці основних і найбільш ґрунтовних праць. Так, у 1886 р. у газеті “Зоря” під заголовком “До історії галицкої Русі”² розміщена рецензія О. Калитовського на опубліковану Ю. Целевичем “Історію Скиту Манявського від його заснування аж до приступлення львівської єпархії до унії (1611–1700)”. Даючи загалом схвальну оцінку, О. Калитовський висловив ряд зауважень щодо змісту й окремих трактувань подій Ю. Целевичем. Насамперед рецензент дорікав автору за те, що останній, на його думку, неправильно трактував привілеї і права, які начебто отримала українська знать після Люблінської унії (1569 р.). Позитивно оцінив О. Калитовський той факт, що Ю. Целевич уперше подав, опираючись на документальний матеріал, достовірну дату заснування монастиря.

Творча діяльність Ю. Целевича неодноразово ставала об'єктом оцінок у польській історіографії. Після видання Ю. Целевичем у 1887 р. монографії “Історія Скиту Манявського” нею зацікавилися польські дослідники. Зокрема, Л. Дзедзіцький у науковому виданні “Kwartalnik historyczny”³ за 1887 р. помістив на неї рецензію, в якій подав короткий історіографічний огляд праць І. Вагилевича, А. Петрушевича, що стосувалися історії Скиту й вийшли друком до публікації монографії Ю. Целевича.

Рецензент підкреслював, що автор докладно розкрив наслідки закриття монастиря й подальшу долю його майна, а також описав руїни, обґрунтував його місце в духовному житті краю, подав список ігуменів. Окремо звернуто увагу на збірник грамот, листів і деяких судових документів, уміщених у монографії Ю.Целевича.

Польських істориків зацікавило і трактування Ю.Целевичем проблем опришківського руху. Про популярність розвідки Ю.Целевича “Про Олексу Довбуша та его попередників і наступників” може свідчити те, що в 1887 р. у другому томі “Pamiętniki Towarzystwa Tatrzańskiego”⁴ було опубліковано її переклад польською мовою істориком Б.Шопінським, а згодом видано окремою брошурою. Проте в опублікованому перекладі Б.Шопінський упустив причини появи опришківського руху та окремі фрагменти, що суперечили концепціям польської історіографії. Згодом Ю.Целевич піддан критиці переклад Б.Шопінського та його висновки⁵.

1887 р. “Kwartalnik historyczny” вмістив рецензію Ф.Бостеля⁶ на перекладену Б.Шопінським розвідку Ю.Целевича “Про Олексу Довбуша та его попередників і наступників”. На думку рецензента, хоч Ю.Целевич і позбавив постать О.Довбуша поетичних і казкових рис, все ж зумів показати героя народних пісень на тлі історичного процесу, не забув розкрити позитивні риси О.Довбуша, що вирізняли його між “чередою гуцулів-розбійників”⁷. До заслуг автора Ф.Бостель зарахував і те, що він зумів з’ясувати й показати на документальній основі справжні причини й обставини загибелі О.Довбуша. Варто зауважити, що Ф.Бостель назвав розвідку Ю.Целевича першим дослідженням, у якому була подана цілісна картина історії покутського опришківства XVIII ст.

Таким чином, наведені фрагменти рецензій та фактів перекладу праць Ю.Целевича свідчать, що його творча діяльність ще за життя була помічена й високо, хоч і дещо критично, оцінена сучасниками.

Багато оцінок культурно-освітньої, громадської і наукової діяльності Ю.Целевича було дано після його смерті (1892 р.). Історіографічною тенденцією цих заміток, які вийшли у формі некрологів, була спроба об’єктивно охарактеризувати творчу спадщину вченого.

Характеризуючи громадсько-культурну діяльність історика, його сучасники однотайно висловлювали переконання, що “. . . Юліян Целевич служив вірно і щиро справі народній, він ставав радо до кожної служби, до котрої его громада покликувала чи то на старшого чи на рядового. . .”⁸.

Оцінюючи постать Ю.Целевича в “Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р.”⁹, І.Франко відзначав його як “талановитого історика і педагога”. Початок письменницької кар’єри Ю.Целевича І.Франко пов’язував із появою у 1868 р. розвідки “Дещо про поселення угорської України Русинами і про унію православної церкви угорських русинів з Римом”, що була опублікована в газеті “Правда”. Подав І.Франко й інші праці Ю.Целевича в хронологічному порядку.

Після смерті Ю.Целевича українські вчені продовжили дослідження опришківського руху, використовуючи його творчий доробок. Оцінюючи стан вивчення опришківського руху на Прикарпатті, І.Франко стверджував, що “праці покійного Ю.Целевича про опришківство на Покутті кинули багато світла на внутрішню історію нашого краю під кінець польського володіння, розвіяли чимало фікцій, та зате вказали нам їх фактичну основу і дали можливість сконтролювати те, що народ розповідає і співає про опришків”¹⁰.

У 1899 р. В.Гнатюк зазначав, що історичних розвідок про опришків майже немає: “Виймок становлять тут лише цінні розвідки Ю.Целевича. . .”¹¹. Загалом В.Гнатюк поділяв погляди Ю.Целевича про те, що австрійській владі вдалося у 30-х роках XIX ст. придушити опришківський рух¹². Також він солідарний з Ю.Целевичем у тому, що останнього опришка було страчено в Коломиї 1877 р. і ним був М.Драгарюк.

Краєзнавець М.Білоус послуговувався матеріалами праці Ю.Целевича при написанні власної наукової розвідки про опришків¹³. Автор включив до своєї праці нові матеріали з історії опришківства XIX ст.

Дослідження Ю.Целевича з проблеми опришківства лягли в основу розвідок І.Крип’якевича “З історії Гуцульщини”¹⁴ та І.Сосенка “Олекса Довбуш и его брат Иван”¹⁵. І.Сосенко, незважаючи на документальні дані, запропоновані Ю.Целевичем щодо обставин смерті О.Довбуша, стверджував, що наведені в народній творчості факти про обставини його загибелі відповідали дійсним подіям і заслуговують на визнання єдино правильного джерела висвітлення подій¹⁶. 1932 р. у Львові І.Крип’якевич опублікував розвідку “З історії Галицького краєзнавства”¹⁷, в якій, зокрема, згадується і Ю.Целевич, що з молодих років разом із товаришами займався збором народної творчості.

Популяризації наукової спадщини Ю.Целевича сприяло дослідження І.Левицького “Галицко-русская библиография XIX столетия. . .”¹⁸. У ній автор систематизував творчий доробок і подав псевдоніми та криптоніми, які використовував Ю.Целевич. Розглядаючи розвиток освіти в Галичині останньої чверті XVIII ст., І.Левицький¹⁹ дотримувався концепцій і оцінок, які були запропоновані Ю.Целевичем.

Найбільш повна й об’ємна монографія Б.Барвінського²⁰, присвячена науковій діяльності Ю.Целевича, з’явилася до 35-річчя з дня його смерті у м. Львові 1927 р. У ній автор коротко подав загальновідомі біографічні відомості щодо основних епізодів життя Ю.Целевича та визнав його одним із найактивніших діячів культурно-освітнього руху українців Галичини другої половини XIX ст. На переконання Б.Барвінського, цінність науково-краєзнавчих розвідок історика полягала в тому, що вони були написані народною українською мовою, з використанням надрукованих матеріалів та нових архівних документів, які вперше були знайдені й уведені в науковий обіг Ю.Целевичем.

Слід зазначити, що Б.Барвінський наукову спадщину Ю.Целевича розділив за проблемним принципом і конкретизував її значення в українській історіографії. Неодноразово в тексті зустрічаємо визначення Ю.Целевича – “історіограф Галицької України”²¹, а також аргументовані обґрунтування даного твердження на основі аналізу його праць.

Того ж року в м. Перемишлі вийшла друком праця А.Копистянського “Скит Манявський”²². Аналіз змісту цієї праці дає нам підстави стверджувати, що її автор використав як основне джерело однойменну монографію Ю.Целевича та подав заявлені ним раніше погляди й концепції з питань виникнення, діяльності та закриття монастиря.

Висвітлення громадсько-культурної діяльності Ю.Целевича зустрічаємо й на сторінках розвідок, пов’язаних із популяризацією діяльності окремих просвітницьких товариств Галичини. Так, у 1932 р. С.Перський видав “Популярну історію товариства “Просвіта”²³, в якій розкрив її діяльність від заснування до 1930-х рр. У праці

ми зустрічаємо згадки про діяльність Ю.Целевича як члена комісії з підготовки підручників українською мовою для шкіл, члена виділу та заступника голови товариства в 1876–1877 рр., редактора книжок і календарів “Просвіти”.

Діяльність Ю.Целевича в Науковому товаристві ім. Т.Шевченка та “Просвіти” була частково висвітлена в працях В.Дорошенка²⁴, в яких автор дослідив місце і значення Ю.Целевича в діяльності цих громадських інституцій.

Оцінку наукової діяльності Ю.Целевича подав Д.Дорошенко в “Огляді української історіографії”²⁵ та двотомному “Нарисі історії України”²⁶, опублікованому у 1932–1933 рр. Досліджуючи опришківський рух у Галичині, Д.Дорошенко відзначив, що Ю.Целевичу вдалося простежити діяльність опришківських ватажків та погодився з його твердженням про розбійницький характер опришківського руху після “переходу Галичини під Австрію”. Крім того, Д.Дорошенко підкреслив значення написання Ю.Целевичем “Історії Скиту Манявського”, а також редагування “Наукових записок товариства ім. Шевченка”²⁷.

Про внесок, зроблений Ю.Целевичем в історичну науку, свідчив той факт, що в 1933 р. у третьому томі польського словника біографічного В.Ганкою²⁸ були подані відомості про основні віхи його життя. Підкреслювалася, зокрема, участь Ю.Целевича в діяльності українських просвітніх товариств (Просвіта, Літературне товариство ім. Т.Шевченка, Товариство педагогічне та ін.), його видавничу діяльність. У примітці відзначалося, що до найвагоміших праць Ю.Целевича належали “Історія Скиту Манявського”, публікації про історію опришківського руху.

Загалом слід відзначити, що в період із 1892 до 1939 рр. більшість досліджень тою чи іншою мірою розкривали окремі аспекти громадської діяльності та висвітлювали постать Ю.Целевича в контексті діяльності культурно-освітніх товариств Галичини другої половини ХІХ ст. Головна увага дослідників була спрямована на аналіз та популяризацію творчої спадщини Ю.Целевича в контексті його внеску в розвиток української історіографії.

У радянській історіографії постать Ю.Целевича практично не розглядалася. У 1948 р. у Віснику Ленінградського університету з’явилася стаття О.Косачевської²⁹, присвячена проблемі опришківського руху. Авторка, опираючись передусім на дослідження Ю.Целевича та інші публікації, зробила спробу в загальних рисах оглянути історію галицького опришківства, пояснити його виникнення соціально-економічними передумовами.

У 1948–1955-х рр. дослідниця К.Дракохруст опублікувала статті³⁰, в яких розглянула відмінності опришківських виступів від інших антифеодальних рухів. Вона, солідаризуючись із Ю.Целевичем, стверджувала, що опришківство поступово набувало рис народно-визвольної боротьби. Серед упушень К.Дракохруст відзначала те, що Ю.Целевич несвідомо перекручував назви сіл, терміни тощо.

Основна увага радянської історіографії була зосереджена, як бачимо, лише на науковій спадщині Ю.Целевича, що стосувалася опришківського руху. Винятком може слугувати стаття М.Кравця, яка була опублікована 1968 р. в “Українському історичному журналі”³¹. У ній автор подав короткі відомості про Ю.Целевича, визначив його як “українського історика”³². Популяризація наукової діяльності Ю.Целевича щодо дослідження опришківського руху була здійснена В.Грабовецьким³³, який у 1960–70-х рр. активно займався вивченням даної проблематики.

Слід відмітити, що в “Історії міст і сіл Української РСР (Івано-Франківська область)” постать Ю.Целевича згадувалася у зв’язку з його педагогічною діяльністю у гімназії м. Станіслав та внеском у дослідження руху опришків, церковної унії³⁴.

Водночас радянські історики в академічному виданні “Історіографія історії Української ССР”³⁵ не вмістили жодного повідомлення про вклад Ю.Целевича в історичну науку. Певною мірою виправлення такої ситуації було здійснено в “Українському радянському енциклопедичному словнику”³⁶, де були вміщені відомості стосовно його внеску в дослідження опришківського руху та історії Скиту Манявського.

Зарубіжна українська історіографія через відсутність документальних матеріалів практично не досліджувала постать Ю.Целевича. Поодинокі згадки про його діяльність у статтях Ю.Вітошинського³⁷, Т.Марітчака³⁸, В.Стецюка³⁹ пов’язувалися з висвітленням історії народовських товариств (“Січ”, Наукове товариство ім. Шевченка). Згадки про Ю.Целевича зустрічаємо й у дослідженнях С.Шаха⁴⁰, П.Магочі⁴¹ та “Енциклопедії Українознавства”⁴².

Окремо необхідно виділити українського вченого зі Словаччини М.Мушинку⁴³, який у вступі до репринтного видання розвідки Ю.Целевича про Закарпаття популяризував його діяльність. М.Мушинка зосередив увагу на висвітленні головних етапів життєдіяльності Ю.Целевича, але основний акцент зробив на його науковому доробку. Автор, оцінюючи вплив праць Ю.Целевича, зазначав, що вони сприяли пошквалюванню інтересу українських учених до піднятих ним проблем.

Як бачимо, для зарубіжної, української та радянської історіографії характерними рисами є відсутність цілісного підходу до постаті Ю.Целевича. У дослідженнях, що стосувалися історика, основна увага зосереджувалася на творчій спадщині.

Інтерес до особи Ю.Целевича відновлюється з часу здобуття Україною незалежності. Сприяли цьому, передусім, статті П.Арсенича, Ю.Бабійчука, В.Качкана, І.Скрипника⁴⁴, опубліковані в періодичній пресі та наукових журналах. Автори статей наводили власні оцінки діяльності вченого й намагалися показати його місце в українській історіографії.

Найбільше наукових досліджень, у яких висвітлювалася б діяльність Ю.Целевича, з’явилося 1993 р. Серед них необхідно виділити праці В.Качкана⁴⁵, зокрема його народознавчі студії. Автор на основі матеріалів відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки НАН України коротко розкрив громадсько-культурну діяльність Ю.Целевича, детально зосередив увагу на оцінці творчої спадщини, подав деякі документальні матеріали.

Популяризація постаті Ю.Целевича відбулася завдяки проведенню в 1993 р. у Прикарпатському університеті імені В.Стефаника міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження Юліана Целевича⁴⁶. У рамках її проведення пройшли пленарні та секційні засідання. За результатами роботи конференції були опубліковані матеріали, що вийшли окремим виданням, де вперше запропоновано хронологію науково-громадської та педагогічної діяльності Ю.Целевича. Загалом слід відзначити, що автори публікацій давали позитивну оцінку науковій, громадсько-культурній та педагогічній діяльності Ю.Целевича. Його постать, за визначенням В.Грабовецького, посідає “одне із провідних місць”⁴⁷ серед визначних дослідників історії України ХІХ ст. поряд із Д.Зубрицьким, І.Шараневичем, А.Петрушевичем. У матеріалах конференції були розкриті погляди Ю.Целевича на історію Закарпаття й

Галичини. релігійну проблематику, козацтво тощо. Уперше було висвітлено роль Ю.Целевича в реорганізації Товариства ім. Т.Шевченка в наукову установу. Матеріали конференції сприяли зростанню інтересу до постаті українського історика і його творчої спадщини.

Наслідком багаторічного вивчення В.Грабовецьким опришківського руху стала поява в 1994 р. монографії “Олекса Довбуш”⁴⁸, у якій автор, аналізуючи історіографію питання, висловив ряд власних оцінок щодо творчого доробку Ю.Целевича. Прогресивність поглядів Ю.Целевича виявилася, на його думку, в тому, що історик визначав головні соціальні й економічні передумови, які породили опришківський рух у середині XVIII ст., та підкреслював інші причини появи руху – вигідні географічні умови Карпат, пограниччя тощо. З поглядами Ю.Целевича щодо розбійницького характеру опришківства після О.Довбуша В.Грабовецький звісно не погодився.

Популяризувати незаслужено забуті постаті української історії була покликана розвідка В.Качкана “Українське народознавство в іменах”⁴⁹. Автор у дослідженні подає перелік визначних літераторів, учених, громадсько-культурних та просвітніх діячів України. У цьому списку він поставив Ю.Целевича в один ряд із такими діячами, як М.Грушевський, В.Антонович, М.Костомаров та ін. Оцінюючи внесок Ю.Целевича в розвиток культурно-просвітницького руху, В.Качкан підносить його як визначного діяча, подає коротку характеристику впливу його діяльності на функціонування Наукового товариства ім. Т.Шевченка та інших громадських організацій. Загалом у дослідженні прослідковується позитивне ставлення до наукової доробку Ю.Целевича, акцентується на значенні його праць для визначення подальших векторів наукового пошуку проблем історії України.

Упродовж другої половини 1990-х рр. опубліковано ряд досліджень, у яких можна зустріти згадки про діяльність Ю.Целевича. Передусім це праці І.Пелипська⁵⁰, В.Полека⁵¹, в яких більшою мірою увага зверталася на наукову спадщину й меншою – на громадсько-культурну діяльність Ю.Целевича.

Серед монографічних видань, у яких був здійснений аналіз діяльності Ю.Целевича, слід також відзначити дослідження Б.Гаврилів⁵². Найбільшу увагу він зосередив на дослідженні поглядів Ю.Целевича стосовно опришківського руху та історії Скиту Манявського. Поряд із тим Б.Гаврилів, солідаризуючись із В.Грабовецьким, не погодився з висновком Ю.Целевича, що опришківський рух після входження Галичини до складу Австрії перетворився на “звичайне розбишацтво”⁵³. Оцінка окремих аспектів творчої діяльності Ю.Целевича знайшла своє відображення у праці В.Педича “Історична школа Михайла Грушевського”⁵⁴.

Визначити місце Ю.Целевича в дослідженні опришківського руху в українській історіографії вдалося Н.Сагайдачній у статті “Юліан Целевич – перший історіограф покутського опришківства у XVIII ст.”⁵⁵. Дослідниця, проаналізувавши спадщину Ю.Целевича, стверджувала, що автор був першим дослідником цього руху в українській історичній науці.

У праці “Українська журналістика в іменах” П.Баб’як⁵⁶ коротко подав відомості про культурно-освітню та наукову діяльність Ю.Целевича, однак не здійснив їх аналізу.

Визначення місця і внеску вченого в українську історіографію було здійснено у працях І.Колесник⁵⁷, К.Кондратюка⁵⁸, Я.Калакура⁵⁹. Зокрема, Я.Калакура, оцінюючи постать Ю.Целевича, характеризує його як відомого українського історика, педагога, упорядника першого тому “Записок НТШ” та відносить до числа галицьких

істориків поряд з А.Петрушевичем, С.Шараневичем, які досліджували вузлові питання української історії на місцеву проблематику, зарахувавши його до прихильників романтизму”⁶⁰.

Внесок у вивчення постаті Ю.Целевича здійснив й автор даної статті, проаналізувавши у своїх розвідках окремі аспекти наукової діяльності історика⁶¹ та дослідивши чинники, які впливали на формування і становлення його світоглядних позицій і культурно-освітньої діяльності⁶².

Як бачимо, на сучасному етапі постать Ю.Целевича викликає зацікавлення дослідників. Зосередження в останні роки уваги дослідників на постаті історика, попри висловлені вище зауваження, принесло свої позитивні зрушення. Разом із тим слід зазначити, що питання ролі і значення видатного українського історика в науковому і громадсько-культурному житті України другої половини XIX ст. досі не стало предметом комплексного вивчення вітчизняною історіографією. Усе це зумовлює нагальну потребу у створенні спеціального цілісного і ґрунтовного монографічного дослідження громадської й наукової діяльності Ю.Целевича.

¹ Барвінський Б. Д-р Юліан Целевич (23.III.1843 – 24.XII.1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів. – Львів, 1927. – 336 с.; Історик, етнограф, педагог: Матеріали міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича. – Івано-Франківськ, 1993. – 84 с.

² Калитовский О. До истории галицкой Руси // Зоря. – 1886/7. – Ч.21. – С.359–360.

³ Dziedzicki L. Istorja Skitu Maniawskiego ... // Kwartalnik historyczny. – Rocznik I. – Lwów, 1887. – S.621–627.

⁴ Celewicz J. O Olekse Dowbuszczuku, jego poprzednikach i następcach. Z Ruskiego przetłozvl W. Szopinski // Pamietnik Towarzystwa Tatrzańskiego. – 1887. – T.11. – S.1–32.

⁵ Целевич Ю. Опришки // Розвідки про народні рухи на Україні-Руси XVIII віці / Руська історична бібліотека. – Львів, 1897. – Т.XIX. – С.498.

⁶ Bostel F. Prof. Julian Celewicz. O Oleksi Dowbuszczuku ... // Kwartalnik historyczny. – Rocznik I. – Lwów, 1887. – S.682–684.

⁷ Op. cit. – S.682.

⁸ Справоздання директора ц.к. гімназії академічної у м. Львові 1893. – Львів, 1893. – С.53; Ілюстрований календар Товариства “Просвіта” на рік звичайний 1894. – Львів, 1893. – С.121.

⁹ Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. – Львів: Накладом укр.-руської видавничої спілки, 1910. – С.219.

¹⁰ Франко І. Опришок Семен Хотюк // Зоря. – 1893. – Ч.2.

¹¹ Гнатюк В. Народні оповідання про опришків // Етнографічний збірник НТШ. – 1910. – Т.XXVI. – С.3; Гнатюк В. Словацький опришок Яношік // Записки НТШ. – 1899. – Т.XXX–XXXII. – Кн.V/VI. – С.2.

¹² Гнатюк В. Словацький опришок Яношік // Записки НТШ. – 1899. – Т.XXX–XXXII. – Кн.V/VI. – С.3.

¹³ Білоус М. Опришки. Исторические исследования. – Коломия, 1900. – 69 с.

¹⁴ Крип’якевич І. З історії Гуцульщини // Літературно-науковий вісник. – 1923. – Т.LXXXI. – С.338–343; Крип’якевич І. З історії Гуцульщини. – Львів, 1929. – 38 с.

¹⁵ Сосенко І. Олекса Довбуш и его брат Иван. – Львів, 1931. – 31 с.

¹⁶ Там само. – С.30.

¹⁷ Крип’якевич І. З історії Галицького краєзнавства. – Львів, 1939. – 18 с.

¹⁸ Галицко-русская библиография XIX-столетия дополненная русскими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковине. – Львів, 1895. – 736 с.

¹⁹ Левицький І. Погляд на розвій низшого і висшого шкільництва в Галичині в р.р. 1772 – 1800 і розвій русько-народного шкільництва в р.р. 1801 – 1820. – Львів, 1903. – С.12.

²⁰ Барвінський Б. Д-р Юліан Целевич (23.III.1843 – 24.XII.1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів. – Львів, 1927. – 336 с.

²¹ Там само. – С.16.

²² Копистянський А. Скиг Манявський. – Перемишль, 1927. – 27 с.

- ²³ Перський С. Популярна історія товариства “Просвіта”. – Львів, 1932. – 268 с.
- ²⁴ Дорошенко В. “Просвіта”, її заснування й праця. – Львів, 1929. – 102 с.; Дорошенко В. Наукове товариство імени Шевченка у Львові (1873–1892–1912 рр.). – К. – Львів, 1913. – 88 с.
- ²⁵ Дорошенко Д. Огляд української історіографії. – К., 1996. – С.183–184.
- ²⁶ Дорошенко Д. Нарис історії України. – Львів, 1991. – С.489.
- ²⁷ Дорошенко Д. Огляд української історіографії. – К., 1996. – С.183–184.
- ²⁸ Polski słownik Biograficzny. – Kraków: Nakładem Polskiej akademii umiejętności, 1937. – Т.ІІІ. – 480 s.
- ²⁹ Косачевская Е. Народные мстители галицкие опришки // Вестник ЛГУ. – 1948. – №8. – С.46–64.
- ³⁰ Дракохруст Е. Галицкое Прикарпатье XVI века и движение опришков // Вопросы истории. – 1948. – №1. – С.35–38; Дракохруст Е. Опришки (Из истории крестьянских движений в Западной Украине XVI–XIX веков) // Труды Государственного исторического музея. – М., 1955. – Вып.27. – С.31–68.
- ³¹ Кравець М. Ю.Целевич [Український історик]. (До 125-річчя з дня народження) // Український історичний журнал. – 1968. – №3. – С.136–137.
- ³² Там само. – С.136.
- ³³ Грабовецький В. Джерела до вивчення антифеодального руху опришків у XVI–XIX ст. // Науково-інформаційний бюлетень архівного управління УРСР. – 1965. – №5. – С.63–68; Грабовецький В. Джерела з історії боротьби карпатських опришків під проводом О.Довбуша // Архіви України. – 1970. – №4. – С.80–84.
- ³⁴ Історія міст і сіл Української РСР (Івано-Франківська область) / Гол. редкол. О.О.Чернов. – Харків, 1971. – С.59.
- ³⁵ Историография истории Украинской ССР. – К.: Наукова думка, 1986. – 556 с.
- ³⁶ Целевич Юліан (23.III.1843 – 24.XII.1892) // Український радянський енциклопедичний словник: У 30 т. / Гол. ред. Ф.С.Бабичев. – К., 1987. – Т.30. – С.592.
- ³⁷ Вітошинський Ю. Взаємини Віденської “Січі” з чужинцями // Над синім Дунаєм. Ювілейний збірник / За ред. О.Грицай, Т.Марітчака. – Відень, 1935. – С.115–130.
- ³⁸ Марітчак Т. Минуле Віденської “Січі”, заснування товариства // Над синім Дунаєм. Ювілейний збірник / За ред. О.Грицай, Т.Марітчака. – Відень, 1935. – С.137–187.
- ³⁹ Стецок В. У сторіччя наукового товариства ім. Шевченка // Альманах Українського народного союзу. – Нью-Йорк, 1973. – С.38–54.
- ⁴⁰ Шах С. Львів – місто моєї молодості. – Мюнхен, 1956. – 362 с.
- ⁴¹ Magocsi P. Galicia: a historical survey and bibliographic guide. – Toronto–Buffalo–London: University of Toronto, 1983. – 300 p.
- ⁴² Целевич Юліан (1843–1892) // Енциклопедія українознавства: У 10 т.: Словникова частина / Наук. т-во ім. Шевченка; Голов. ред. В.Кубійович. – Париж–Нью-Йорк, 1984. – Т.10. – С.3648.
- ⁴³ Мушинка М. Перша україномовна історія Закарпаття / Целевич Ю. Децо за поселення Угорської України русинами і за унію церкви православної угорських русинів з Римом. – Пряшів, 1996. – С.I–VI.
- ⁴⁴ Арсенич П. Вулиці міста одержують нові назви (згадка про Целевича Ю.) // Західний кур’єр. – 1993. – 21 березня; Бабійчук Ю.Целевич – видатний історик і педагог Галичини // Поліття. – 1993. – №6–7; Качкан В. Наш Ю.Целевич // Прикарпатська правда. – 1993. – 24 березня; Скрипник І. Юліан Целевич та його “Історія Скиту Манявського” // Вперед. – 1991. – 7 вересня.
- ⁴⁵ Качкан В. “... І воскресне ім’я твоє”: Народознавчі студії про забутих. – К., 1993. – 128 с.; Качкан В. Українське народознавство в іменах: Навч. посібник у 2-х ч. – К., 1994. – Ч.1. – 336 с.
- ⁴⁶ Історик, етнограф, педагог: Матеріали міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича. – Івано-Франківськ, 1993. – 84 с.
- ⁴⁷ Там само. – С.6.
- ⁴⁸ Грабовецький В. Олекса Довбуш. – Львів, 1994. – 272 с.
- ⁴⁹ Качкан В. Українське народознавство в іменах: Навч. посібник у 2-х ч. – К., 1994. – Ч.1. – 336 с.
- ⁵⁰ Пелипейко І. Гуцульщина в літературі. – Косів, 1997. – 112 с.
- ⁵¹ Полек В. Відомі педагоги Прикарпаття: Біографічний довідник (до 1939 року). – Івано-Франківськ, 1997. – Т.І. – 204 с.
- ⁵² Гаврилів Б. Галицьке краєзнавство. – Ч.1: Історичні дослідження на Прикарпатті в XIX – поч. XX ст. – Коломия, 1997. – 165 с.
- ⁵³ Там само. – С.71.
- ⁵⁴ Педич В. Історична школа Михайла Грушевського у Львові. – Івано-Франківськ, 1997. – 208 с.

- ⁵⁵ Сагайдачна Н. Юліан Целевич – перший історіограф покутського опришківства у XVIII ст. // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Історія. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип.6. – С.186–192.
- ⁵⁶ Баб’як П. Целевич Юліан Андрійович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. – Львів, 2003. – Вип.10. – С.475–477.
- ⁵⁷ Колесник І. Українська історіографія (XVIII – початку XX століття). – К., 2000. – 256 с.
- ⁵⁸ Кондратюк К. Українська історіографія XIX – початку XX століть: основні напрями і концепції. – Львів, 2002. – 242 с.
- ⁵⁹ Калакура Я. Українська історіографія: Курс лекцій. – К., 2004. – 496 с.
- ⁶⁰ Там само. – С.204.
- ⁶¹ Міщук А. Історія Закарпаття у творчій спадщині Юліана Целевича // Галичина. Науковий і культурно-освітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2003. – №9. – С.172–177; Міщук А. Юліан Целевич про політику австрійського імператора Йосифа II у Галичині // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – Вип. VI. – С.395–406; Міщук А. Юліан Целевич як дослідник історії запорізьких козаків на теренах Галичини // Питання історії України: Збірник наукових статей. – Чернівці, 2004. – Т.7. – С.158–161.
- ⁶² Міщук А. Юліан Целевич: культурно-освітня діяльність // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Історія. – Івано-Франківськ, 2003. – Вип. VII. – С.139–148; Міщук А. Особливості формування і становлення світоглядних позицій Ю.Целевича // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Історія. – Івано-Франківськ, 2005. – Вип. X–XI. – С.192–201; Міщук А. Роль Юліана Целевича в процесі удосконалення діяльності товариства “Руська бесіда” 70–80-х рр. XIX ст. // Схід. – Донецьк, 2006. – №2 (74). – Березень–квітень. – С.50–54.

In the article there are the analysed achievements of Ukrainian and foreign historiography in the study of public and scientific activity of Yulian Tselevych. Basic stages and types of researches are determined; their maintenance, conceptual and factographic value are elucidated.

Key words: Tselevich Y.A., research, historiography, public, Scientific, activity.